

Hovedutfordringer i arealsaker

Reindriftskonferanse i Kautokeino – 24.10.2024

Isak Henrik Eira – NRLs arealtjeneste

Norske Reindriftsamers Landsforbund

AGENDA

Areal tjenestens rolle og oppgaver

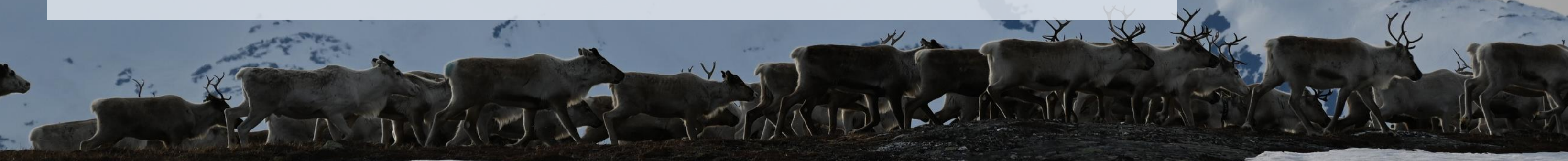
**Hovedutfordringer i reindriften
arealsaker**

Oppgaver:

- Skal bistå reindriftnæringen i arealinngrepssaker
- Informere og veilede reinbeitedistrikter/tamreinlag om rettigheter, plikter og handlingsalternativer reindriften har som berørt part i arealsaker
- Informere og veilede myndigheter og inngrepsaktører om forpliktelser i henhold til folkerettslige prinsipper ved arealinngrep i samiske områder
- Forbedre rammebetingelsene for reindriften i møtet med offentlige myndigheter og inngrepsaktører i arealsaker
- Informere og veilede om myndighetenes konsultasjonsplikt
- Arbeide med å videreutvikle og implementere reindriftenes krav til kunnskapsgrunnlag før beslutningstaking i arealsaker
- Arbeide for å styrke reindriftenes rettssikkerhet ved å forbedre kunnskapsgrunnlaget før myndighetsbeslutninger i reindriftenes arealsaker
- Tilrettelegge for reindriftenes kompetanse- og kapasitetsbygging

Folkerettslige forpliktelser

Tiltak som berører samiske interesser må vurderes i forhold til:

-Grunnloven § 108: «Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.»

-FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27, kulturutøvelse

-ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, sikring av landarealer.

Det gjelder både materielle forpliktelser til å sikre blant annet naturgrunnlaget for den samiske reindriften, og prosessuelle forpliktelser som gjelder konsultasjoner og deltakelse i beslutninger som vil kunne påvirke samiske interesser direkte.

REALITET - ØKT AREALTAP I REINDRIFTSNORGE

- Reindriften mister årlig deler av sine arealer i form av bit-for-bit-utbyggingen. Ingen har oversikt over omfanget.
- Ingen av de 140 reindriftskommune tar arealvern på alvor. Folkerettslige forpliktelser anses som nasjonalt ansvar, ikke lokalt
- Ingen helhetlig forvaltningsplan for landområder i Norge. Ingen interkommunal samhandling av arealvern på reindriftsområder

Reindriftens leveområder minsker i aksellerende tempo

- Politikk om økt norområdesatsning med økt industriell «utvikling» og forsvarsatsning/NATO-utvidelse
- Klimatiltak og «det grønne skiftet» som følge av klimaendringer a
- Befolkningsøkning
- Varmere klima bidrar til bedre forhold for industriutvikling i nord
- Rovdyra mister også sine leveområder, noe som øker rovdyrtap og bidrar til mindre bruk av rovdyrutsatte reindriftsområder

"The answer is land"

IPCC og IPBES:

- **Arealvern er det beste klimatiltaket for å sikre reindriftens fleksibilitet i en fremtid med klimaendringer** (FNs klimapanel IPCC rapport nr. 5)
- **Tap av naturområder er en like stor trussel for reindriftnæringen som klimaendringer** (FNs naturpanel IPBES- 2019)

Samisk reindrift taper i begge ender!

Økning i arealinngrep og forstyrrelser reduserer arealmessig fleksibilitet
Klimaendringene forverrer de kumulative konsekvensene av arealinngrep.

Beitekrise igjen: – Man begynner nesten å bli vant

Statsforvalteren har erklært beitekrise som direkte påvirker flere rein og reineiere i Nordland.

FOTO: LARS ERIK NIIA

Ailin Maria Danielsen
Journalist

Publisert 20. feb. kl. 09:24

Reinen spiser lav på marken, og er eksperter på å grave frem "godsakene" gjennom store mengder snø. Men is er noe annet enn løs snø, og det skaper store utfordringer, og i verste fall hungersnød for reinen.

FOTO: LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET

– Tidligere var det vanlig at når man fikk låste beite så kunne man slippe reinen, slik at reinen selv kunne finne mat i skogbeltet, andre plasser og så videre. I dag er arealer oppbrukt til andre ting slik at å slippe rein ikke er en løsning, sier Domaas.

– Dermed vil det være en annen type problem som reindriften står overfor, fordi fleksibiliteten ikke er det den en gang var, sier han.

Kunnskapsgrunnlaget - Systemfeil eller systemsvikt?

- **Det norske systemet med konsekvensutredning for reindrift tilsier at en privatrettslig motpart i en arealsak, dvs. utbygger, er ansvarlig for å utarbeide kunnskapsgrunnlaget for reindriften. Det innebærer at det ikke er en uavhengig/nøytral aktør.**
- **Det er ikke etablert praksis for kunnskapsgrunnlag i arealplaner som vurderer samlet belastning.**
- **KU er ofte mangelfull både metodisk og innholdsmessig om effekter for rein, landskap og reindriftsutøvere. Utredningsmodell fokuserer på effektene lokalt og isolert kun på utbyggingstiltaket, ikke regionalt og heller ikke kumulativt sammen med tidligere, pågående og øvrige planlagte arealinngrep og forstyrrelser i området**
- **Reindriftenes tradisjonelle kunnskap og reindriftenes fagspråk er ofte fraværende både ved kunnskapsinnhenting og i utrederens konklusjoner.**
- **Forskningsstudier om arealinngrepets effekter for rein er i Norge er ofte gjort på oppdrag fra industrien selv eller at de har stått for deler av forskningsfinansieringen. I neste omgang utfører de samme aktørene konsekvensutredninger for samme industribransje.**

- **Rbd mangler kapasitet, ressurser og ofte også kompetanse for å ivareta egne interesser i arealsaker.**
- **Norges urfolksforpliktelser og folkerettslige prinsipper blir ofte ikke hensyntatt i reindriftens arealsaker.**
- **Reindriftens ekspropriasjons- og erstatningsrettslige vern blir sjelden ivaretatt ved myndighetsutøvelse lokalt.**
- **Kunnskapsgrunnlaget før beslutningstaking både på forvaltningsnivå og i rettssystemet i reindriftens arealsaker er ofte mangelfulle (Innsigelser pga mangelfullt kunnskapsgrunnlag?).**
- **Sikring og vern av reindriftens arealer blir sjelden prioritert av myndighetene på ulike nivåer.**
- **Statsforvaltningens arealforvaltning for reindrift fungerer ikke i tilstrekkelig grad i reindriftens arealsaker.**
- **Forhåndstiltredelsesmekanisme i arealsaker uheldig for dialogbaserte prosesser.**
- **Konsultasjonsordningen forveksles med ordinære dialogmøter og høringer.**

Manglende ansvarstakende hos myndighetene for sikring av reindriftens arealer eller manglende kommunikasjon mellom innsigelsesinstittet og reindriften?

Statistikk på antall innsigelser 2013-2023 ->

- Få innsigelser i reindriftens arealsaker, nesten ingen saker som får fullstendig gjennomslag i departementet

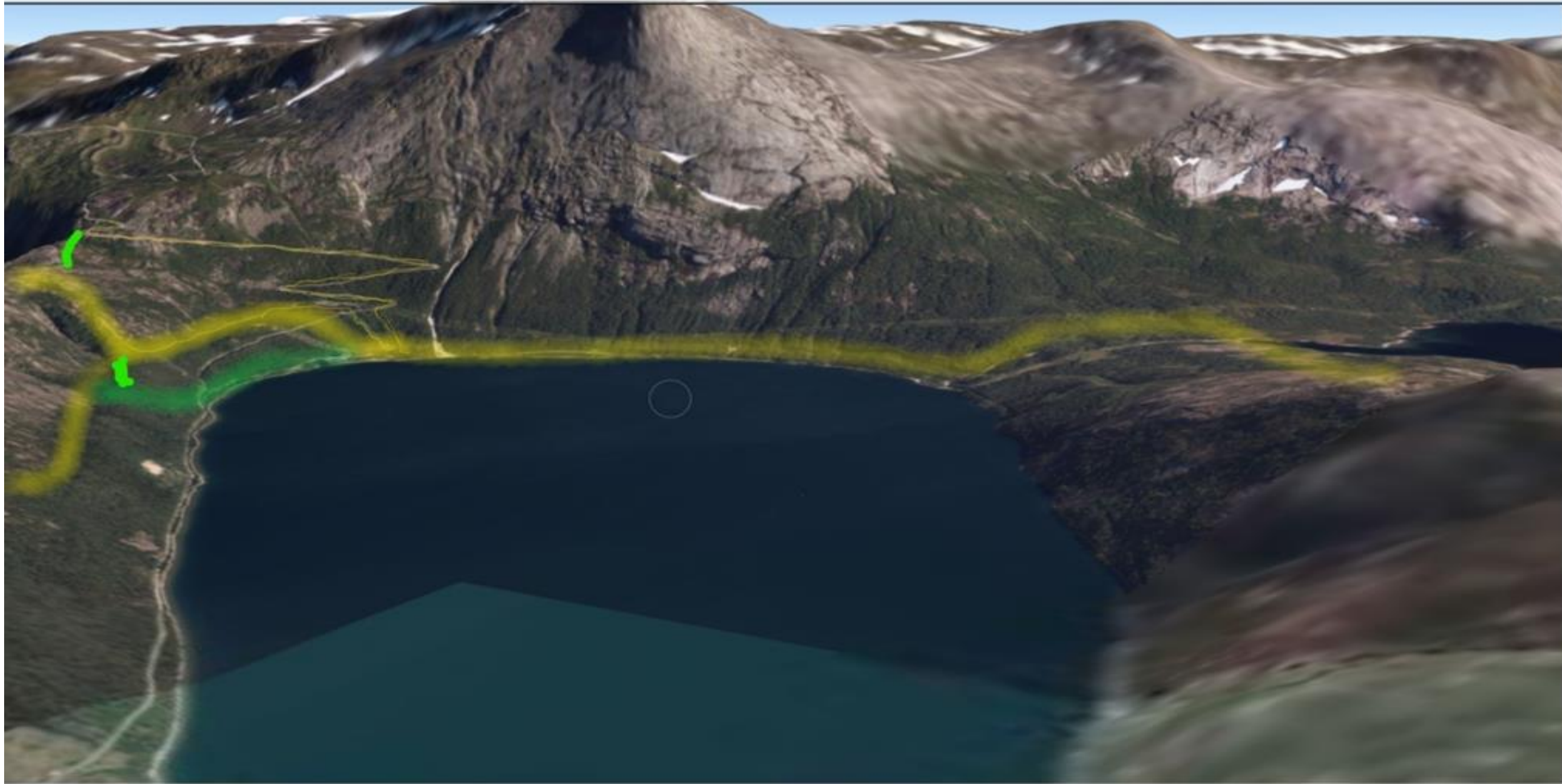
Kilde: Masteroppgave Elle Mattson-Valio, 2023

2013-2023: Statsforvaltningen: 12 innsigelser, Sametinget: 19 innsigelser

Eksempel på sak som det ikke er fremmet innsigelse på , verken fra Statsforvaltningen eller Sametinget

- Etablering av ny trafostasjon midt på flyttevei, gul strek er nåværende flyttevei og grønn strek er Protect Sapmis forslag til ny flyttetrase hvor utbygger pålegges å ta etableringskostnaden (kilde: Stiftelsen Protect Sapmi)

Trafostasjon på flyttvei forbi Straumvassbotn

Kilde: Stiftelsen Protect Sapmi

Salten transformatorstasjon. Situasjonsplan.

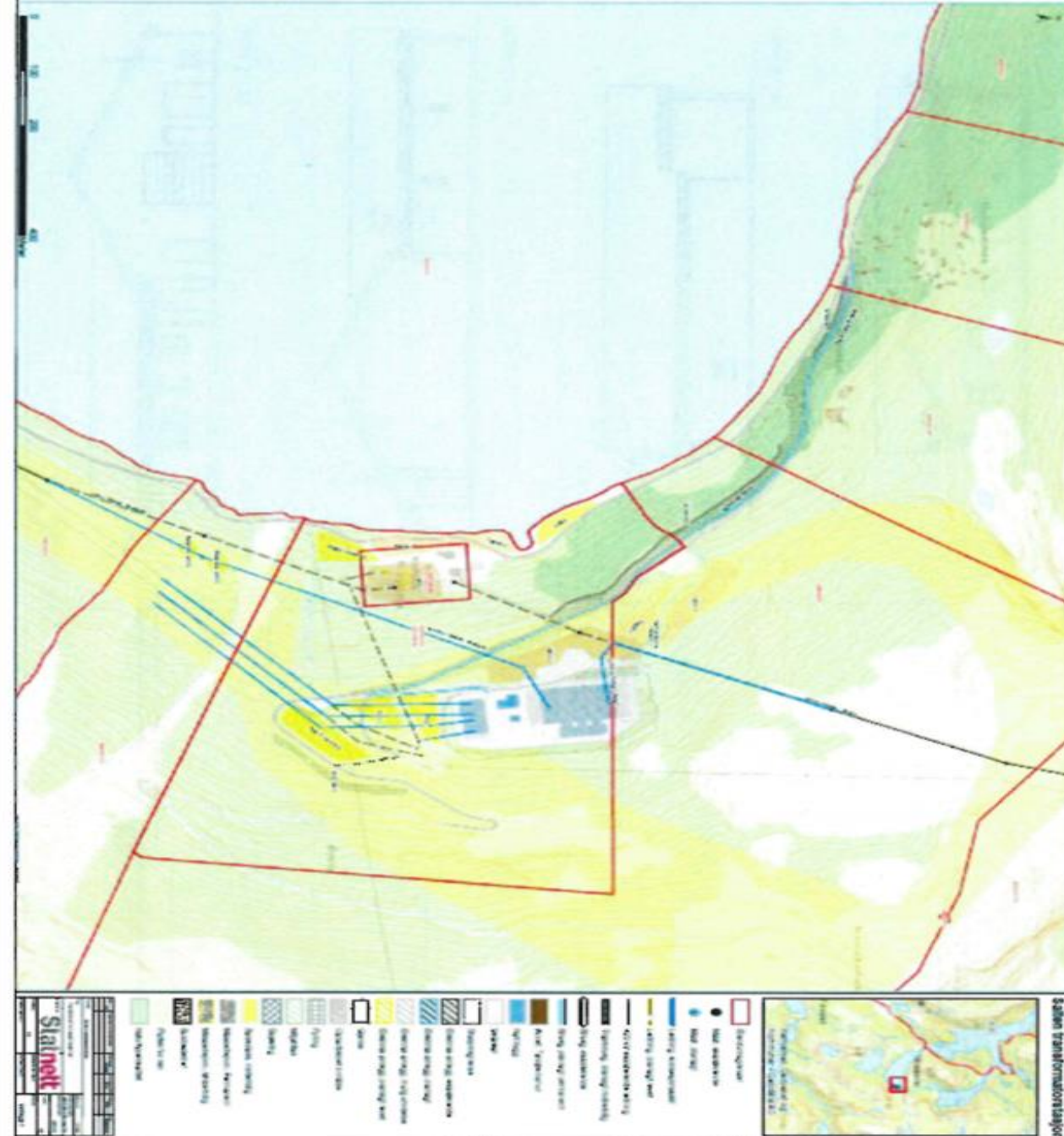

Foto: Protect Sápmi, under befaring i 2021

Dom fra FNs menneskerettighet om plikt til samlet vurdering av samtlige tidligere og øvrige andre arealinngrep ignorert i 25 år

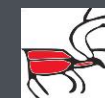
Etter et dom/uttalelse fra FNs menneskerettighetskomite i år 2000, har nasjonalstatene vært forpliktet til å vurderere kumulativ inngrepsmengde i reindriftens arealsaker (Länsman II-saken).

Giitu/Gijto/Gæjhtoe / Takk!

Norske Reindriftssamers Landsforbund